

19 februari 2025

Haal de stekker uit de RES. Nu.

De RES is een chronisch ruziemodel dat beroerd uitpakt voor de ruimtelijke ordening in Nederland.

[Friso de Zeeuw](#) (gevolgd door een reactie van Kristel Lammers)

Het is een prima move van de Tweede Kamer om een eind te willen maken aan de RES-regio's. In 2030 'of eerder', zegt de aangenomen motie. Van begin af aan vond ik de regionale energiestrategieën [een gedrocht](#), vanwege de bestuurlijke constructie én de inhoudelijke opdracht. Nu is de tijd rijp om te stoppen.

Aanleiding voor de opzet van de RES-structuur vormde de kater over het besluitvormingsproces rond een groot windturbinepark in de Drentse Veenkoloniën. Ondanks langdurig en fel verzet vanuit de bevolking en de gemeenten, heeft de rijksoverheid dit project doorgedrukt op een manier die op alle punten kritiek verdient. Uiteindelijk gaf de Raad van State in 2018 het groene licht voor het project.

Lering trekken uit de gang van zaken was logisch, maar de remedie was erger dan de kwaal: een sectorale, decentrale opzet. Met weer een nieuw samenwerkingsconstruct, naast de normale bestuursstructuur en al die andere sectorale regionale samenwerkingsverbanden. In dertig energieregio's moesten gemeenten en provincies locaties vinden voor windturbines en velden met zonnepanelen. Samen moesten die 35 terrawattuur (Twh) aan hernieuwbare energie opleveren, voor 2030. Dat was de 'opdracht' van het Klimaatakkoord. Het ging bij benadering om 1.000 megawindmolens (hoogte circa 200 meter), 2.000 'gewone' windmolens en 20.000 hectares aan zonneweides.

Het wekt geen verbazing dat zich in de RES'en vooral beleidstijgers, energietechnocraten en klimaatridders nestelden. Met engagement en toewijding gingen zij aan de slag. De – voorzienbare – netcongestie maakte hun opdracht er niet makkelijker op.

Dat de RES'en de doelstelling van 35 Twh zouden halen, althans op papier, overtreft mijn verwachtingen. Maar de gevolgen zijn voor typisch Nederlandse landschappen en grote wateren desastreus.

Zo staan in de buurt van landgoed Twickel turbines met een tiphoogte van 280 meter op het programma

In ons verstedelijkte land zijn nog steeds gebieden te vinden die getuigen van de boeiende wordingsgeschiedenis door de eeuwen heen. Deze vaak kleinschalige landschappen herbergen doorgaans ook een hoge natuurwaarde. Ik noem als voorbeelden het coulisselandschap in

Twente, Nationaal Landschap Het Groene Woud in Brabant, de Veluwe, het Friese merengebied, het Geingebied op de grens van Noord-Holland en Utrecht, het Grevelingenmeer. Ze hebben allemaal te maken met plaatsing van megawindtubes. Zo staan in de buurt van landgoed Twickel turbines met een tiphoogte van 280 meter op het programma. Ter oriëntatie: de Eiffeltoren is 300 meter hoog. Elders blokkeerden megawindturbineplannen jarenlang woningbouwplannen, zoals Rijnenburg (Utrecht) en Bleizo (Lansingerland bij Zoetermeer). Op andere locaties overdekken vlaktes zonnepanelen goede landbouwgrond.

Géén windturbines in het Geingebied!

Omdat al die dertig regio's in hun eigen territorium gaan zoeken en afwegen, ontstaat een boterham met hagelslag van windmolens en zonneweides over het hele land. Aard en omvang van de opgave sporen niet met het schaalniveau van de besluitvorming, dat is de kern van het probleem. De versnippering door windturbines met tiphoogtes van 150 meter tot 300 meter en uitgestrekte velden met zonnepanelen pakt beroerd uit voor de ruimtelijke ordening in de Nederlandse context.

Het roept heftige maatschappelijke discussies op en er ontstaan kleine burgeroorlogen. Niet alleen hebben windturbines en zonnenvelden impact op het landschap en ecologie. De directe leefomgeving en gezondheid van bewoners komt in het geding. Voorstanders en zakelijk belanghebbenden bij plaatsing wonen om de hoek; ook zij hebben een legitiem standpunt. De vraag is wie dan arbitreert bij zo'n diepgaand meningsverschil.

De meeste provincies hebben momenteel hoogoplopende conflicten met gemeenten

Hier wreekt zich een ander manco van de regionale energiestrategieën: de vaagheid in de bestuurlijke verantwoordelijkheid, onder het mom van bestuurlijke vernieuwing. ‘Gelijkwaardig samenwerken aan de ambitie aan hernieuwbare energie op te wekken. Niemand is er de baas’, gold als uitgangspunt. Leuk als je het met elkaar eens bent, maar onverteerbaar bij conflicten.

De bestuurlijke ruzies blijven dan ook niet uit. Sterker nog: de meeste provincies hebben momenteel hoogoplopende conflicten met gemeenten. Disputen tussen overheidsinstanties horen erbij: ze hebben verschillende ambities, schaal-oriëntaties en politieke voorkeuren. Daarom is ‘optreden als één overheid’ ook zo’n mallotig adagium. Maar de RES representeert een chronisch ruziemodel, simpelweg omdat de grootschalige opgave niet past op het decentrale, sectorale organisatie-model. Dat bovendien een heldere bevoegdhedenattributie ontbreekt, verergert de zaak.

Met de afbouw van de RES-structuur kan men nu beginnen, met toedeling van de expertise (want die is er wel degelijk) aan provincies en gemeenten. Voor zover op land nog geschikte locaties zijn te vinden voor hoge windturbines en uitgestrekte vlaktes met zonnepanelen, moeten die worden aangewezen in de Nota Ruimte; dat is het juiste schaalniveau en het geëigende integrale kader. Dan zal blijken dat in ons land de reële opties voor verantwoorde inpassing nog beperkt zijn.

Minister Sophie Hermans van Klimaat en Groene Groei stelde: ‘We moeten de klimaatafspraken halen en daarom moet de RES doorgaan.’ We hebben echter de keuze: iets later die afspraak halen versus onherstelbare aantasting van unieke Nederlandse landschappen, chronische bestuurlijke ruzies, ontwrichting van lokale gemeenschappen en gezondheidsschade. Hoog tijd voor een grondige herbezinning.

20 februari 2025

De regionale kracht van de RES

De regionale energiestrategieën opdoeken? Welnee, aan de regionale tafels komen juist alle perspectieven samen.

Reactie van Kristel Lammers, directeur Nationaal Programma RES

Schaf de RES'en af en wel onmiddellijk, betoogde Friso de Zeeuw in een [column](#) op deze site. Hij ziet slechts vage bestuurlijke verantwoordelijkheid en beroerde gevolgen voor de ruimtelijke ordening. Directeur NP RES Kristel Lammers is het geheel met hem oneens en reageert via onderstaand ingezonden stuk.

Aan de regionale verbindingstafel in RES-regio's is inderdaad niemand de baas. In de besluitvorming uiteraard wel: besluiten worden genomen in het huis van Thorbecke. Zo is dat altijd al geregeld in de RES'en. Niks is vaag over wie bestuurlijk verantwoordelijk is.

Maar aan de voorbereidende regionale tafel werken partijen gelijkwaardig samen, ieder vanuit eigen rol en verantwoordelijkheid. Dat doen ze zodat ze weten wat er in buurgemeenten en bij andere partijen gebeurt. De mensen aan die tafels zien namelijk dat ze elkaar in de praktijk hard nodig hebben. Het stroomnet houdt zich tenslotte niet aan bestuurlijke grenzen. En je zal toch moeten afstemmen wie nu welke warmtebron gebruikt en op wiens grondgebied een nieuw onderstation komt. Of hoe de participatie georganiseerd gaat worden over onderwerpen die ook inwoners van je buurgemeente of -provincie raken, en ga zo maar door.

Maar degenen die niet aan tafel zitten, zijn zich van dit soort praktische noodzaak blijkbaar minder bewust. Terwijl de ervaring leert dat als je elkaars perspectief niet kent, de ruzies nog veel eerder geboren worden. Alleen gebeurt dat dan nogal eens officieel: bestuurslagen gaan elkaar brieven schrijven in plaats van elkaar te spreken, of erger, voeren rechtszaken met elkaar.

Waarom zou je dat willen? Wat is er zo erg aan verbindingen zoeken om misverstanden te voorkomen? Tot nu toe leverde het werk in de 30 RES-regio's vooral veel gedeeld eigenaarschap op bij de partijen aan tafel. Problemen lagen en liggen óp tafel, en niet eronder. Dat de 35 TWh in 2030 gehaald gaat worden, komt niet uit de lucht vallen.

Inmiddels gaat het gesprek over hoe het decentrale deel van het toekomstig energiesysteem te organiseren. Wie kan waaraan bijdragen? Waar zien we kansen en waar belemmeringen in ons gebied? Daar wordt over gesproken omdat energie een cruciale rol speelt in de leefomgeving: energie is nodig om te wonen, te werken en te reizen, zowel nu als in de toekomst. Energievragers, zoals woningbouw en de verduurzaming van bedrijven, merken dat toegang tot en het kunnen gebruiken van elektriciteit niet langer vanzelfsprekend is. Het opwekken van duurzame elektriciteit kan niet meer los worden gezien van het gebruik, de opslag en het transport van energie. Betaalbaarheid, beschikbaarheid, leveringszekerheid, energie onafhankelijkheid: het is allemaal onderdeel van dezelfde beweging. En dat staat soms op spanning met elkaar.

Het verschil is dat de besluiten van provincies en gemeenten in de RES-regio's genomen zijn in het volle besef hoe die besluiten de buurgemeenten en andere partijen raken en beïnvloeden

Want of je nu samenwerkt of niet, dat voorkomt sowieso niet de fricties die er kunnen zijn tussen gemeenten en provincie. Omdat overheden vanuit het huis van Thorbecke nu eenmaal andere rollen, taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden hebben. Het verschil is dat de besluiten van provincies en gemeenten in de RES-regio's genomen zijn in het volle besef hoe die besluiten de buurgemeenten en andere partijen raken en beïnvloeden.

Er is nog een andere punt van belang in het denken over duurzame energieopwek op land. Een ander perspectief dan het 'hagelslag'-punt dat Friso de Zeeuw aanstipt. Want waar komt onze energie de komende vijftien jaar eigenlijk vandaan, zo lang er nog geen kerncentrales zijn, de aardgaskraan dicht is, we minder afhankelijk willen zijn van het buitenland en wind op zee ook minder snel gaat? Wat betekent dat voor onze woningbouwopgave, de economische ontwikkeling? En is er ook besef dat opwek dichtbij de vraag juist netcongestie vermindert en het aantal kabels en hoogspanningsmasten in het landschap beperkt?

Let wel: aan de regionale tafel gaat het om het samen zorgvuldig bijeenbrengen van ál deze perspectieven in het gebied. Én gezondheid, én landschappelijke waarde, én netcongestie, én rechtvaardigheid, én toegang tot energie. Alle perspectieven op tafel. En ja dat mag schuren,

want het zijn geen makkelijke afwegingen. Maar in elk geval worden de uiteindelijke besluiten dan genomen door provincie en gemeenten met álle kennis en informatie op tafel.

Het is daarom hoog tijd dat juist de mensen die in de praktijk werken het hoogste woord hebben. Dat zijn de lokale bestuurders, netbeheerders, professionals, ondernemers, burgers en energiecoöperaties die uit alle macht ervoor proberen te zorgen dat er energie is voor iedereen: nu en in de toekomst.